

SLAVENKA DRAKULIĆ

O čem ne govorimo

Prevod: Aleksandra Rekar

Ireni Vrkljan

Otrokov strah pred vstopom v morje

Otrok stoji v plitvini. Mlada ženska ga drži za roko, trdno.

Previdno naredi korak in obstane. Pogleda v morje in komajda nejasno vidi svoje noge v plastičnih sandalah in kamenčke. Zrak diši po kakavovem maslu, s katerim mu je pravkar namazala hrbet. Na glavi ima belo kapico. Dobro ga mora zaščititi pred soncem, da mu nežna koža ne bo pordela. Obenem bi moral biti čim več na soncu. Otrok je rahitičen, bolehen, potrebuje vitamin D, dobil ga bo s sončenjem, je rekla zdravnica. Dokler še ni pravega poletja in neznosne vročine, na plažo hodita vsak dan. Sama sta. Tik ob morju razprostre rdečo brisačo, nanjo se bo zleknila, ko bo otrok v plitvini z lopatko kopal jamice. Vznemirja ga, kako hitro morje zapolni luknjico, vpije, glej, glej, in že koplje novo. Ali pa iz morja jemlje kamenčke, pogleda, ali je med njimi kaj polžkov in prilepkov, in jih meče nazaj v morje. Vidi, da si otrok kamenčke povsem približa, čisto k obrazu, vendar temu ne pripisuje pomena ali pa ga pripiše otroški radovednosti.

Ženska naredi korak, dva naprej, hoče, da bi zagazila globlje, toda otrok se obotavlja zakorakati do tja, kjer ne vidi več morskega dna. Ne boj se, mu reče. Ne bojim se. Tri ali morda štiri leta ima in ne more pojasniti, da to, kar čuti, ni strah. Ne boji se morja; kadar ga vzame v naročje in zaplava z njim na hrbtu, se otrok od užitka veselo smeji in vpije, še, še. Ne boji se niti takrat, ko mama stoji in ga drži za trebušček, da lahko prosto maha z rokami in nogami, tudi takrat se prepušča morju.

Če bi ga vprašali, bi najraje skočil s konca pomola, tam, kjer vidi skakati starejše otroke, ko se po pouku spustijo na plažo. Zamašiti nos in skočiti, ne pa vstopati korak za korakom. Le da tega še ne sme, ne, dokler se ne nauči plavati. Zato se rad uči plavanja. Plaši ga plitvina, vendar samo zato, ker ne vidi, kam bo stopil.

Če bi znal povedati, kaj občuti, bi mami rekel, da se mu v nekem trenutku zamegli pogled, beli paščki sandal in kamenčki pod površino pa se izgubijo. Do pasu stoji v vodi, ni več na kopnem in tudi v morju ne plava, nekje vmes je. Oblije ga kurja polt, toda ne od hladu, kajti valčki ga prijetno obli-vajo. Ti je hladno, hočeš, da greva ven? Odkimava. Okleva, prevzema ga negotovost, vrnil bi se in sedel na peščino. Vendar ve: ker si ne upa narediti še enega koraka, ga bo mama dvignila in skupaj bosta zaplavalala. Ali pa se bo postavila predenj in rekla, ti se kar vrzi v morje in plavaj do mene, no, pri-mi me za roko. To počneta vsak dan, odkar je mama sklenila, da bo otrok to poletje splaval, čas je že. Vrgel se bo in se opri-jel mamine roke, ki ga bo, ko bo udarjal z nogami, povlekla v globljo vodo, njej do vratu. Vsak dan roko odmakne malce dlje, to poletje se bo naučil plavati, o tem je prepričana. Samo teh nekaj korakov otroku preprečuje, da bi zaplaval sam, ona pa ne razume, zakaj se ne more opogumiti.

Če bi lahko, bi ji otrok rekel, mama, strah me je iti naprej, ker ne vidim dobro. Le da je premajhen, da bi sploh vedel, da ne vidi. Zanj je svet viden samo, kadar je blizu. Polžke, travo in luknjice na morskem kamenju vidi samo tedaj, ko jih pov-sem približa očem, v morju samo sluti njihovo obliko. Vse, kar je oddaljenejše, je skaljeno, prevlečeno s tanko plastjo megle, ki se v daljavi zgošča. Iz morja ne vidi njune brisače na oba-li, ne vidi, ali je to brisača ali pa morda mamina obleka, vidi samo rdečino. Kadar stoji v plitvini, mama pa na obali, ne vidi njenih oči. Živi v resničnosti, v kateri ne ljudje ne predmeti nimajo jasno začrtanih robov. Ne zna vprašati, ali je tako tudi

drugim otrokom, ali morajo tudi oni gledati predse, da ne padejo, in poslušati mamin glas, ne spotikaj se, pazi, kje hodiš. Ne ve, ali jim je težko prepoznavati obraze in ali jim predmeti padajo iz rok ali pa ne morejo seči po njih, ker ne vedo, kako daleč so, zaradi česar nezaupljivo pogledujejo okrog sebe. Ne ve še, da so taki otroci, otroci, ki slabo vidijo, prepoznavni po tem, da imajo nenehno malce namrščene obraščke. To je pogled od naprezanja, da bi videl, ves obraz je podrejen temu naporu, da bi prepoznal, kaj se dogaja okrog njega. Kajti ko pripre oči, je vendarle bolje.

Otrok bo potreboval še štiri leta, preden bo dobil prva očala in se opogumil, da bo ljudi gledal naravnost v oči, hodil vzravnano, brez strahu pred spotikanjem, svet pa mu bo bližji. Le da bo takrat že prepozno, da bi prenehal biti malce oddaljen od drugih otrok, malce drugačen, nekako izgubljen.

Nekje iz tistega časa je tudi moja fotografija, posneta na nizkem zidu v nekem parku. Na njej stojim, podpira me roka zunaj okvirja fotografije. V kamero zrem malce sklonjene glave, od spodaj navzgor, kot da bom zajokala ali pa sem ravnokar prenehala jokati.

Nikoli nisem pozabila trenutka, ko me je oče spustil, da sem sama stala na zidu. Pogledala sem za zid, na skoraj navpičen breg, katerega dno se je izgubljalo med zelenjem. Tam je globoka luknja, bojim se, da bom padla, sem mu šepnila v uho, on pa me je vseeno spustil na zid, kot da me ni slišal. Spominjam se, da sem takrat obupano zajokala, moj jok je bil zvok neizrekljive groze otroka, ki se boji, da mu bo zdrsnilo in da bo padel v jamo, ki ga bo pogoltnila. Jama je bila videti grozeča, kot razklenjena usta ogromne kače, ki je majhne otroke. Še danes vidim to podobo, le da je zelenilo na dnu vse temnejše, v želodcu kače skorajda črno. Zakaj so me morali fotografirati prav na zidu, za katerim se je skrivala kača?

Pozneje me je vsakič, ko sem naletela na to fotografijo, mučil moj nenavadni pogled v fotoaparatus. Zaradi nekega – takrat še nejasnega – razloga sem imela potrebo, da si pojasnim to fotografijo, sploh zato, ker je ob mojih nogah sedela sestrična istih let, ki je z nasmeškom na obrazu gledala naravnost v kamero. Zakaj se je smehljala, jaz pa ne, ne le na tej, temveč tudi na drugih fotografijah? Recimo na tisti, na kateri sva mama in jaz, skupaj s teto in sestrično. Onidve v lahkih poletnih oblekah, ki so jima ju poslali sorodniki iz Amerike – piše se leto 1953 –, midve pa v enakih oblekicah iz istega paketa. Obe sediva, ona nasmehljana, jaz pa s pogledom navzgor, kar mi daje mračen izraz. Če bi si kdo pozorno ogledal samo ti fotografiji, bi moral dojeti, da z eno od deklic nekaj ni v redu. Kako to, da je na fotografijah vedno videti nezadovoljna? Zakaj gleda tako čudno, kot da ... ne vidi?

Mama te težave ni zaslutila niti takrat, ko naju je na ulici ustavila neka njena znanka. Zakaj si jezna, me je vprašala, ko sem mežikala vanjo in se naprezala, da bi jo bolje videla. Sklonila se je nadme in me prijela za brado, jaz pa sem še bolj stisnila oči, da bi bolje videla njen obraz. Gledala me je, zazdelo se mi je, da gleda preiskujoče, kot da sem nekaj zakrivila. Ali te moti sonce in zato mežikaš? Prikimala sem, mama se je zasmejala. Res, tudi meni se zdi, kot da je jezna, ampak ni, samo tu in tam mežika. Odpelji jo k zdravniku, je rekla ženska. To je bilo prvič, da je bil sploh kdo pozoren na to mojo navado.

Ne, moji niso opazili, da ne vidim dobro. Ni jim padlo na pamet, niti zamisliti si niso mogli še enega zapleta s tem že tako slabotnim otrokom. Poleg rahitisa in oslovskega kašlja, zaradi katerega sem hripala vso vožnjo z vlakom iz mesta, v katerem smo živeli in v katerem mi je rečna vlaga vstopala v pljuča in jih najedala. Ko sem se nadihala morskega zraka, sem prenehala kašljati in mirno zaspala. Tako boleha, zdaj pa še slabega vida.

Na pregledu za vpis v šolo so ugotovili, da sem kratkovidna, in mi predpisali očala. Kako je mogoče, da tega niste opazili, se je začudil zdravnik. Mama je bila domala užaljena, kako, če pa v naši družini nihče ne nosi očal, je rekla, kot da bi bila to kaka obramba.

Ko sem si prvič naredla očala, se je vse okrog mene nenadoma zbistrilo.

Drevesa so imela listje, ne le zelenih krošenj, ki so spominjale na lise, videla sem celo najdrobnejše cvetove, da sem lahko razločila črke, pa mi ni bilo treba skloniti glave skoraj povsem do knjige.

Potrebovala sem nekaj časa, da sem se jih navadila.

Nikoli pa se jih nisem povsem navadila.

Na prvi fotografiji z očali, s tistimi s prozornimi okvirji ali »socialnimi«, kot so jim takrat pravili, drugih pa tudi ni bilo, sem stara sedem ali osem let in sedim na travi, skupaj z otroki iz soseščine. Svetle, ravno pristrižene lase imam in pentljico. Toda tisto, po čemer se ta fotografija razlikuje od drugih iz mojega otroštva, po čemer se na njej razlikujem jaz, je moj pogled. Gledam naravnost v kamero, tako kot otroci okrog mene. Ne mrščim se, očem se ni več treba naprezati, kajti zdaj vidim, in na tej fotografiji se – presenetljivo – vidi, da vidim. Da celo premorem nekakšno zavedanje o tem, kajti čemu torej nekaj povsem nenavadnega, zame neznačilnega: nasmešek! Majcen, komaj opazen. Kdo drug ga ne bi opazil, ne bi opazil razlike med tem obrazom in tistimi prejšnjimi, ne bi opazil pomena te spremembe. Kajti to je pravzaprav moja edina fotografija z očali, edina nasmehljana fotografija iz otroštva.

Na naslednji, posneti na šolskem izletu nekaj let pozneje, znova vidim enak napet pogled. Zato, ker sem snela očala in jih držim v roki. Edina v razredu sem, ki nosi očala, in nočem se slikati z njimi, ker vendarle niso del mene. Tudi na tisti fotografiji, posneti na ladji, ko mi je bilo že petnajst let,

ne nosim očal, čeprav to niso več socialna, pač pa s črnimi okvirji in zatemnjenimi stekli, tako da se sploh ne razlikujejo od sončnih očal. Vseeno sem jih snela in se mrščila. Kot da so očala prišla prepozno, zaradi česar se niti po vseh teh letih pravzaprav še nisem navadila nanje. Očala so kot proteza, z njimi vidiš bolje, hkrati pa ti vzbujajo zavedanje o tvoji pomanjkljivosti.

Negotovost in nezaupanje v fizični svet sta že zgodaj zasedla vse moje čute. Še naprej sem se tihotapila kot mačka, predmetov pa sem se dotikala previdno. Čeprav je bilo zdaj vse to nepotrebno, se je telo samo naučilo, da se utegne okoličica v hipu zamegliti, da ga ni mesta, kjer sem lahko varna samo z odprtimi očmi, brez pomoči očal.

Največja grožnja mi je bila žoga. Kadar so si jo drugi otroci podajali ali pa so se razdelili v dve skupini in igrali odbojko ali med dvema ognjema, sem že vnaprej odpadla. Če je žoga poletela proti meni, sem pred njo bežala ali pa sem se sklonila, da bi me preletela; ujela sem jo lahko le po naključju. Pozneje, v šoli, sem si morala pri športni vzgoji sneti očala, zaradi česar sem bila nekoristna. Tako so govorili v moji skupini, nekoristna. Ujemi jo, ujemi jo, je kdo zavpil, jaz pa sem, vsa znojna od muke, stala s spuščnimi rokami, v črnih kratkih hlačkah in beli majici, kakršne smo imeli vsi. Stala sem in upala, da me žoga ne bo zadela v glavo, kot se je nekoč že zgodilo. In vendar je od nekod priletela in me zadela od strani. Od topega udarca sem se opotekla, očala pa so padla in se razbila. Spomnim se, da sem bila tisti teden ali dva, ko sem čakala na nova, bolj izgubljena kot takrat, ko še kot čisto majhna nisem vedela, da ne vidim.

Nisem bila edina v družini, ki je potrebovala očala. To sem dojela leta pozneje, ko sem naletela na fotografijo mojega mlajšega brata. Na njej mu ni moglo biti več kot tri leta, a je že imel tisti isti pogled od spodaj navzgor in obraz, namrščen od naprežanja, da bi videl. Zdi se, kot da je jezen, in morda je

bil zaradi tega v resnici jezen. Takrat sem že hodila v šolo, že sem nosila očala, moji starši pa se niti pri drugem otroku še naprej niso naučili prepoznati znakov kratkovidnosti. Brat je, enako kot jaz, očala dobil šele v šoli.

Sta bila neobčutiljiva ali pa se jima najina kratkovidnost ni zdela tako zelo pomembna? In končno, ali se njuno tovrstno slepilo prenaša iz generacije v generacijo? Kajti tudi sama sem kriva popolnoma enakega ravnanja, tudi jaz nisem zna-
la prepoznati, da je bil moj otrok že od malega kratkoviden. Tega nisem dojela, vse dokler se nisem lotila urejanja fotografij. Zagotovo sem jih nameravala razporediti po letih, vpeljati red v ta kup spominov, kar se počne v mojih letih, čeprav večinoma ostane zgolj pri nameri, kajti ob obsežnosti te naloge človeka običajno prevzame nemoč. Naletela sem na neko čisto majhno fotografijo, iz škatle, v kakršni običajno tudi hranimo takšne fotografije. Na njej je moji deklici kake štiri leta. Druga ob drugi stojiva na vrtu ali v parku. Proti fotoaparatu gleda z enako rahlo sklonjeno glavo, s pogledom in izrazom, kot da se jezi ali pa morda čudi. Ko sem jo zagledala, ko sem fotografijo vzela v roko, je bilo, kot da sem ravnokar prejela obtožnico. Kako to, da sem ponovila napako svojih staršev? Da nisem opazila, kar je bilo očitno? Že dva v družini sta nosila očala. Za to nisem imela opravičila, nisem mogla ne videti, nisem več imela pravice ne videti. In vendar sem jo zanemari-
la. Kaj se je zgodilo? Sem namerno potlačila, kar bi mi moralo biti očitno? Ni me toliko osupnilo to, da je bila kratkovidna, ampak da se je začelo že tako zgodaj, jaz pa sem to odkrila šele desetletja pozneje, na fotografiji. Ne prej, ko je bila fotografija posneta. Ne takrat, ko sem svojo deklico vodila na plažo. Ne takrat, ko je stala v plitvini. Niti takrat, ko se ni žogala. Tega nisem opazila, vse dokler ni začela slikanic preveč približevati očem. Morda je bilo to celo takoj po tistem, ko je bila posneta ta fotografija. Vsekakor pa ne pravočasno, da bi se izognila otrokovemu strahu pred vstopanjem v morje ...

Stala sem tam in v roki držala to fotografijo, ki je zaradi solz nisem več videla.

Tisto poletje sem se naučila vstopati v morje tako, da sem se že v plitvini vrgla vanj in zaplavala, in kmalu sem skupaj z drugimi skakala s pomola, v resnici pa je vse ostalo enako. Z očali nisem mogla plavati, morala sem jih sneti in pustiti na plaži, kar me je vedno znova vračalo k tistemu otroku, ki noče zakorakati globlje, ker ne vidi več tal. Huda kratkovidnost je pomenila, da sem se takoj, ko sem snela očala, znašla potopljena v bazen, poln motne vode. Preden sem došla, da je tako zaradi kratkovidnosti, je zmedenost že postala del mene, česar očala niso več mogla spremeniti.

Morala sem se naučiti živeti s tesnobo slabovidnega otroka. Celo takrat, ko sem začela namesto očal nositi kontaktne leče. Takrat sem plavala z masko ali pa s plavalnimi očali, kar je bilo veliko boljše. Toda šele takrat, ko sem si že kot ženska v zrelih letih dala narediti plavalna očala s svojo dioptrijo, šele takrat sem doumela, kako je plavati z normalnim vidom. Na tisti isti plažici iz otroštva sem stopila v plitvino, hodila sem, vse dokler mi ni voda segala do vratu, saj me ni več skrbelo, ali vidim dno ali ne, in nato plavala, dokler se nisem utrudila. Ko sem se obrnila, da bi se vrnila, sem od daleč pomahala otroku, ki je še vedno stal v plitvini, negotov in osamljen.

Kratek zapis o čakanju

Prvi dan: čakam na posteljo. Rekli so mi, naj bom v bolnišnici ob deseti uri, saj potrebujejo čas, da bodo odpustili pacientko in sprostili posteljo. No, stvari ne gredo po načrtih ali pa v bolnišnici čas nima enakega pomena kot v zunanjem svetu, kajti nihče me ne pokliče. In tako pozabljena sedim na hodniku pred oddelkom, skupaj s številnimi pacienti, ki čakajo na pregled v ambulanti nasproti. Mnogi med njimi stojijo, saj ni dovolj stolov. Vsi morajo nositi masko, kajti kovid je še vedno med nami, vendar jo nosijo na poseben način, zelo pazijo, recimo, da si ne pokrijejo nosu, najbrž zato, da se ne bi zadušili. Ali pa jo odmaknejo, kadar se je treba temeljito izkašljati.

Čez kako uro pride pome medicinska sestra in me namesti na posteljo – na hodniku! Moja terapija pred posegom, ki bo še isti dan, se mora začeti, v sobi pa še ni prostora. Hodnik je prenapolnjen z nekakšnimi škatlami, plastičnimi vrečami in neznanimi napravami. Mimo hodi osebje, nekdo kliče nekoga, ampak nič je ne zmede, zbrano mi zabode iglo v žilo in me priključi na infuzijo. Sprostite se, reče ljubeznivo. Sprostim naj se – na postelji na hodniku, izpostavljena pogledom pacientov in mimoidočih, pred operacijo?

Sestro vprašam, ali bom ostala na hodniku. Ne skrbite, reče, ko se boste vrnili s posega, bo soba pripravljena. Tolažilno, pomislim in opazim, koliko časa sem potrebovala, da sem se navadila na a) zamujanje dogovorjenih terminov, b) ležanje na hodniku in c) lakoto. Za poseg moram biti tešča. Bliža se poldan, slišim svoj prazni želodec, kako se oglašča ... Zdaj mi je že jasno, da tukaj čas mineva drugače, čeprav bolnišnična in moja ura kažeta enaki številki. Končno me odpeljejo nekam v kletne prostore, že omamljeno, in vendar zadovoljno, ker

se je nekaj začelo dogajati. Jutri bom že doma, pomislim in potonem v anestezijo. Ko odprem oči, sem v resnici v manjši sobi, skupaj s še tremi ženskami. Zdaj sem prava pacientka.

Popoldne, sivo in deževno, se vleče v omotici od anestezije. Ves čas nekdo vstopa in izstopa, vpije (zdi se, da je to v bolnišnici običajna oblika komuniciranja), ropota, za povrh pa soseda vključi televizor, da v sobici odmeva vesela disko glasba. Na osnovi jakosti zvoka sklenem, da je ženska naglušna. Zaželim si, da bi bila tudi sama naglušna, čeprav še nisem.

Ravno se spusti tema, ko mi začne naraščati temperatura. Zobje mi šklepetajo in nezadržno se tresem, skupaj s posteljo, se mi zdi. Moja spalna srajca je v trenutku premočena, celo rjuhi in prevleka za blazino. Sestre mi zamenjajo posteljniko, vendar nimajo rezervne spalne srajce. Gola drhtim med hladnima rjuhama, dokler mi ne najdejo majice. Mojo spalno srajco položijo na radiator, da se bo posušila.

Drugi dan: sinočnja temperatura se je znižala, vendar zjutraj še vedno gorim. Kaj se dogaja? Sestra je zadržana, vprašajte zdravnika, mi svetuje. Čakam na vizito. Vsi vedo, da je v bolnišnici čakanje prvo in osnovno načelo obstoja, toda to ne pomeni, da je čakati lahko. Pravzaprav se mi zdi, da gre za značilno, tukaj običajno obliko torture, po hierarhičnem načelu vgrajeno v sam bolnišnični sistem. Sestre pacientu bodisi odrekajo sleherno informacijo bodisi jo odlagajo s frazami, kot so, bomo videli, počakajte, vprašati morate zdravnika. Ali pa za to v resnici niso pristojne. Zaman si je prizadevati, da bi od njih kaj izvedeli, za odgovore je zadolžen samo dežurni zdravnik, ta pa je večinoma nedostopen.

Tudi zdravnik na viziti je zadržan: vzeli smo kri, videli bomo. Kot da je moje zdravstveno stanje skrivnost, ki jo je treba dobro varovati. Nato doda: »Večina pacientov iz te bolnišnice vendarle odide živih.« To sem prisiljena sprejeti kot tolažbo.

Še naprej čakam na izvide in terapijo.

Popoldan je navadno čas obiskov, toda obiski so prepovedani. Vseeno v sobo vstopajo neznani ljudje, brez maske, tisti, ki vedo, kako zaobiti prepovedi. V nas druge buljijo, kot da smo na razstavi. Kdo so ti ljudje, se sprašujem, kot da so sem zatavali. Ogledujejo si nas, kukajo v intimo štirih žensk, ki ležijo v spalnih srajcah, bolj ali manj pokrite, neurejenih las, neurejene za obiske, komaj znosne same sebi, s plastičnimi cevkami, ki se jim vijejo iz rok, ust, mehurja ... To ni prizor za tiste, ki ga niso primorani gledati.

Sosedi sin prinese pomarančni sok, samo to me rešuje, da ne umrem od lakote, mi reče. Nisem še poskusila bolnišnične hrane, zato ne vem, o čem govori.

Nenadoma, pozno zvečer, prispe antibiotik. Dajo mi ga intravenozno, brez pojasnila.

Tretji dan: dve ženski v sobi sta mojih let, ena pa je, tako se mi zdi, veliko starejša od nas, toda to je nemogoče izvedeti. Ničesar je ne morem vprašati. Ni pri zavesti, čeprav občasno odpre oči in se zdi, da razume, kaj se dogaja okrog nje, vendar ne govori. Nepremična je, v plenicah, hranijo jo po sondi, v mehurju ima kateter in je – mimo tega, da ječi in izpušča neartikulirane zvoke – popolnoma nedostopna. To ni ne jok ne ihtenje, to ni kričanje. Teh zvokov ni mogoče poimenovati, morda edinole kot »zvoke bolečine«. Kajti bolečina ima lasten jezik, povsem neodvisen od besed. Vznemirjena zaradi njenega stanja vprašam medicinsko sestro, ali ta ženska trpi bolečine. Od kod vam to, reče, ves čas je na pomirjevalih. Roke ima privezane ob posteljo, saj bi sicer poskušala vstati, vendar nima moči, doda soseda. Vstati? Je to želja, da bi odšla, da bi ji pustili oditi iz bolnišnice, da bi jo pustili pri miru, ker noče več živeti? Leži odkrita, suhljatih golih nog in trebuha, modrega od podkožne krvavitve. Pred (prepovedanimi) obiski vsaj ena od žensk v sobi vedno preveri, ali je

pokrita. Najhujši trenutek je menjava plenice tej nepokretni sosedu. Javnost tega početja, ki poteka pred drugimi v sobi, smrad, ki duši, in grobost rok, ki jo obračajo na bok, kot da je plastična lutka, silijo k razmišljanju. Kako dolgo je to, kar živi ona, sploh mogoče imenovati življenje?

Pozneje na stečaj odprem okna, da se soba dobro prezrači od težkega zadaha. In da si zbistrim glavo. Zakaj dajo umirajoče v isto sobo kot nas, ki še imamo možnost?

Že okrog petih popoldne soseda vključi televizijski program. Daljinec je pri njej, vlada televizorju in nihče se ji ne drzne zoperstaviti. Obožuje kvize in zabavne melodije. Če zaprem oči, si lahko zamislim, da sem v kavarni. Ko bi vsaj bila. Televizijski programi po njenem izboru proizvajajo neznosen hrup. Ni zaščite pred navalom hrupa in tedaj ugotovim, da sem pozabila prinesiti voščene ušesne čepke.

Četrty dan: čakam, čeprav se ob nedeljah v bolnišnici ne dogaja skoraj nič. Nobenih pregledov ni, samo terapija. Vseeno čakam ultrazvok. Čakam menjavo antibiotikov, čakam infuzijo, menjajo jih vsakih nekaj ur, pozorna sem na to, kdaj bodo iztekli. S šefico televizijskega programa se diplomatsko dogovarjam o času gledanja televizije in glasnosti, zatem o prižiganju in ugašanju stropne luči – vse to je ključno za preživetje v teh razmerah. Sestram nima smisla potožiti, rečejo samo: dogovorite se.

Ne morem si kaj, da ne bi opazila načina, kako nagovarjajo paciente, nemočne, da ne rečem podrejene: kadar so dobre volje, nas zasipajo z ljubkovalnimi izrazi, kot da smo otroci, glejte, prihaja papica, zdaj pa bova zamenjali pleničko ... Kadar niso, se zadirajo, nesramne so in vpijejo, pacientke kličejo po imenu.

Peti dan: čakam na pregled. Zatem čakam toplo vodo, ki potrebuje čas, da prispe v višja nadstropja, zato jo je treba nekaj

časa pustiti teči, včasih tudi po pol ure. Toda zdaj, ko mi je zaradi antibiotikov padla temperatura, se mi je vsaj spremenilo razpoloženje. Oprhala sem se, le da na oddelku ni brisač, zato dobim prevleko za blazino, da se bom obrisala z njo. Imajo pa sušilnik za lase! Popoldne mi moji po sestri pošljejo čepke za ušesa. Proslavljam! Takoj si jih vtaknem in se smehljam sosedu, ki ravnokar nastavlja televizor na polno glasnost. Ona me začudeno gleda.

Šesti dan: čakam izvide, nato čakam, da čistilke s tal pobrišejo vodo. V kopalnici sem namreč povzročila poplavo. Znova (!) sem se hotela oprhati, in medtem ko sem čakala, da priteče vroča voda, se je glava prhe, položena na dno kadi, obrnila. Voda, seveda mrzla, je stekla po sobi in hodniku. Poslušam izbor upravičenih kletvic bolničarke, grobe ženske moškega obraza. Na svoje vprašanje, zakaj ne pokličejo vodovodnega inštalaterja, da bo to popravil, dobim resigniran odgovor čistilke. Eh, draga gospa, kam bi pa prišli, če bi za vsako takšno nezgodo klicali mojstre ... Očitno se vsakršno popravilo zdi nedosegljivo, kajti poleg prhe in žaluzij, koleščkov na stojalu za infuzijo in radiatorja bi bilo treba popraviti tudi sobna vrata, ki se odpirajo sama od sebe, zaradi česar nas ubija prepilih (tujcem neznana endemična bolezen) in kdo bi vedel, kaj še vse.

Po petih dneh infuzije prispe prvi obrok, vodena piščančja juha, kuhan zamrznjen osličev file in krompirjev pire. Presenečenje dneva je, da je skledica rdeče pese, ki jo sicer sovražim, nenadoma neverjetno okusna.

Sedmi dan: najprej čakam krvne izvide. Nato samo čakam, da mine dan. Čas se valja po sobi in hodnikih kot gosta, neprosojna megla, v kateri se izgublajo obrazi in dušijo zvoki. Prazen dan med sredo in petkom, ko pride odločilna preiskava, potem pa odpust! Vidim luč na koncu predora! Od navdušenja

in želje po še več svetlobe poskušam povleči jermen in dvigniti okensko roletno. Naloga presega moje moči, hočem reči, moči kogarkoli, saj je jermen strgan, roletno pa so verjetno zadnjič dvignili leta 1930, ko je bila bolnišnica, takrat sanatorij, tudi zgrajena. Ne gre le za to, kako bolniki preživljajo takšne razmere – temveč tudi za to, kako zdravniki in medicinske sestre opravljajo svoje delo. Mlada medicinska sestra mi vzame kri. Vidiva se jutri, ji rečem. Ona odgovori, hm, ne, ne bova se več videli, odhajam v boljše življenje! Na Irsko.

Najbrž mi gre bolje, saj se že ukvarjam s psihologijo medicinskih sester, teh paznic v zaprtem bolnišničnem sistemu, vendar tudi paznikov katerekoli ustanove zaprtega tipa. Na misel mi pride zaporniški eksperiment ameriškega psihologa Philipa Zimbarda, opravljen leta 1971 na Stanfordu. Študenti, razdeljeni na zapornike in paznike, so se tako hitro in popolnoma vživeli v svoje vloge, da so eksperiment zaradi nasilja prekinili. Tukaj pa se normalni ljudje čez noč spremenijo v pokorne paciente.

Zanimivo je gledati, kaj moč, celo najmanjša, celo kadar v njej ni slabe namere, naredi ljudem in kako jih spremeni.

Osmi dan: čakam na pregled, magnetno resonanco. Znova na tešče. Pregled je bil določen za deseto uro dopoldan, zdaj je že enajst. Znova lekcija o relativnosti časa v zaprtih ustanovah, ampak zdaj sem bolj pripravljena. Poznam rutino. Rutina je osnova preživetja, saj pomeni gotovost in vzbuja občutek varnosti. In to ne samo v bolnišnici.

Naposled osvobojena, čakam odpustnico. Medtem ko čakam, sanjarim o vroči prhi in skodelici močne kave.

V sobi ostane ženska, ki brunda, blêde in izpušča živalske zvoke, na koncu zvedena na golo preživetje. Iz nje se oglašajo samo bolečina, edino znamenje življenja.